

GYVIEJI ARCHYVAI

Teisybė akis bado

Kada kyla klausimas dėl II pasaulinio karo pabaigos?

Lietuvos Prezidento Gitano Nausėdos pareiškimas, kad Lietuvai II pasaulinis karas baigėsi 1993 m. su sovietų armijos išvedimu iš Lietuvos teritorijos, priminė, jog 1993 m. yra itin svarbi Lietuvai istorinė ir politinė data. Ji turėtų būti minima kaip viena iš svarbiausių Lietuvos atmintinų istorinių datų. Prezidento pareiškimas reikšmingas dar ir tuo, kad jis iškėlė kelis su tuo susijusius istoriniam mąstymui svarbius metodologinius klausimus: pereiti nuo abstraktaus prie konkretaus požiūrio į II pasaulinį karą pabaigą, aiškintis, ar 1945 metai reiškia tą patį visoms to karo agresorių pavergtoms Europos tautoms, kritiškai vertinti svetimųjų sukurtus mąstymo stereotipus, taip pat ir apie II pasaulinio karo pabaigos datą.

Tokių klausimų kėlimo ir svarstymų iniciatyva turėtų priklausyti istorikams *ex officio*. Tačiau situacija Lietuvoje yra tokia, kad istorikai tokių klausimų ne tik nekelia, o kai kurie, atrodo, nesuvokia ir jų reikšmės: Prezidento paraginimą aiškinti II pasaulinio karo pabaigos datą ir per Lietuvos interesus, istorikas Algis Kasperavičius viešai per televiziją 2020 05 17 pavadino „vaikišku istorinių datų kaitalojimu“. Tuo jis dar kartą priminė, kad tam tikra mūsų istorikų globalistų dalis nuo pat sovietmečio iki šiol tebema to pasaulio istorijos įvykius be ryšio su Lietuvos interesais, be Lietuvos teisės tuos

įvykius vertinti per savo interesus: „mažieji“, suprask, neturi teisės turėti interesų, juos viešai rodyti ir jais ko-reguoti tai, kas padaryta ir nustatyta „didžiųjų“ interesais.

1945 metai yra hitlerinės Vokietijos sutriuškinimo ir jos kapituliacijos data. Tai – vienareikšmiška. Bet ar ji reiškia ir II pasaulinio karo pabaigą? Norint susivokti, kada iš tiesų Europoje baigėsi II pasaulinis karas, pirma reikia atsakyti į nesudėtingą teorinį klausimą: Kas yra karo pabaiga civilizuotame pasaulyje? Ir kas apie ją turi teisę spręsti? Baigti gynybinį karą – tai sutriuškinti agresorių ir išvaduoti jo pavergtas tautas. Jei tų dviejų dalykų gynybinio karo pabaigoje nėra, tai nėra ir bendrai pripažįstamos tokio karo pabaigos. Vakarų valstybės ir Sovietų Sąjungai (dabar – Rusijai) hitlerinės Vokietijos sutriuškinimo ir jų teritorijų galutinio išvadavimo datos sutapo. Todėl jos turi teisę 1945 m. laikyti savo atžvilgiu II pasaulinio karo Europoje pabaigą. Vadinasi, nuostata apie 1945 metus, kaip II pasaulinio karo pabaigą, sukūrė Vakarų valstybės ir Sovietų Sąjunga, išeidamos grynai iš savo „kiemo“ interesų, laikydamos hitlerinę Vokietiją vienintele šio karo pradininke ir agresore, kartu „užmiršusios“ ir savo pačių pasirašytą 1941 m. Atlanto charti-

ją, kuria prisižadėjo II pasaulinio karo pabaigą sieti ne tik su hitlerinės Vokietijos sutriuškinimu, bet ir su to karo okupuotų tautų išvadavimu, jų suvereniteto atkūrimu.

Bet jeigu Vakarų valstybės su hitlerinės Vokietijos sutriuškinimu 1945 m. atgavo laisvę, o Baltijos valstybės – ne, tai ar ta pati karo pabaigos data turėtų galioti ir Lietuvai? Ar II pasaulinio karo pradžia ir pabaiga turi būti siejamos tik su vienu agresoriumi? Jei laikysime, kad II pasaulinis karas baigėsi 1945 m., tai Vakarų situaciją mechaniškai perkelsime ir Lietuvai: jei ten, pasibaigus karui, nėra okupacijų, tai turėsime meluoti, jog neliko okupacijos ir Lietuvoje.

Laikant hitlerinę Vokietiją vienintele karo pradėtoja ir agresore Europoje, ignoruojamas fundamentalus faktas, jog šį karą pradėjo du tarpusavyje 1939 08 23 susitarę agresoriai: hitlerinė Vokietija ir Sovietų Sąjunga. Abu tą karą pradėjo Lenkijos užpuolimu (hitlerinė Vokietija – 1939 09 01, o Sovietų Sąjunga – 1939 09 17) ir jos pasidalijimu. Abu agresoriai savo pirmąją bendrą pergalę ir II pasaulinio karo pradžią atšventė okupuotame Breste bendru abiejų kariuomenių paradu.

Toliau tęsiant šį dviejų agresorių suderintą karą prieš Europos tautas, hitlerinė Vokietija savo agresiją 1940 m.

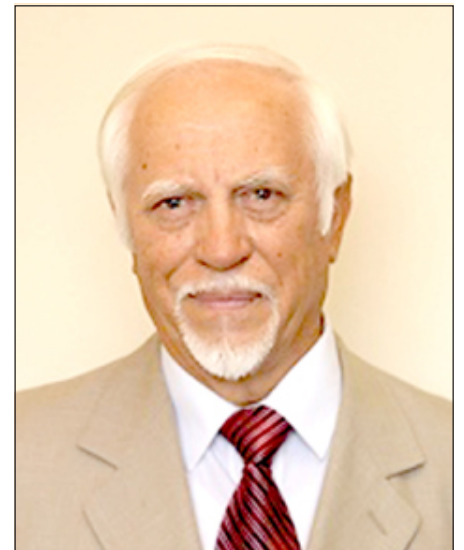
nukreipė į Vakarų, o Sovietų Sąjungą – į Rytų Europą, okupuodama 1940 m. tris Baltijos valstybes, dalį Suomijos, Rumunijos. Abu agresoriai siekė to paties tikslo – pasaulinio viešpatavimo, todėl abu kūrė ir tobulino tik karinio puolimo doktrinas. Sovietų agresyvus „proletariato išvadavimo“ žygis į Vakarų iki Lamanšo ir Gibraltaro, pasak Viktoro Rezūno-Suvorovo, turėjo prasidėti 1941 m. liepos 6 d., o pasak Marko Solonino, – 1941 m. birželio 23 d. (*Pazgrom (Sutriuškinimas), Maskva: akt, 2010, p. 212.*)

Šiam sovietų agresijos žygiui įvykti sutrukdė jį aplenkęs hitlerinės Vokietijos puolimas 1941 m. birželio 22 d. Mat dviem agresoriams, siekiant to paties pasaulinio viešpatavimo, jų bendradarbiavimas neišvengiamai turėjo virsti tarpusavyje agresija. Būtent šis Vokietijos puolimas „perkvalifikavo“ Sovietų Sąjungą iš agresoriaus į agresijos auką ir į Vakarų valstybių sąjungininkę, tų pačių Vakarų, prieš kuriuos ką tik buvo suplanuotas sovietų strateginės agresijos žygis. Anglija ir JAV iš baimės prieš hitlerinės Vokietijos agresiją buvo priverstos „užmiršti“ Sovietų Sąjungą kaip II pasaulinio karo su hitlerine Vokietija pradėtoja ir agresore ir legalizavo visa tai, ką Sovietų Sąjunga to karo pradžioje 1939-1940 m. buvo už-

grobusi Rytų Europoje.

Todėl 1945 m. Vakarų ir Rytų Europos tautos atsidūrė skirtingose padėtyse tiek įvardinant agresorius, tiek ir sprendžiant apie II pasaulinio karo pabaigą. Vakarų šalims 1945 metai, kaip minėta, buvo hitlerinės Vokietijos sutriuškinimo ir jų teritorijų išvadavimo iš okupacijos metai, atitinkamai – ir to karo pabaigos joms metai. Tuo tarpu Baltijos valstybėms 1945 m. buvo tebesitęsiančios Sovietų Sąjungos okupacijos, vadinasi, ir besitęsiančio to paties karo metai. Čia likusi okupacinė sovietų kariuomenė toliau kariavo agresyvų karą: slopino tų tautų laisvės siekį, žudant ir tremiant tūkstančius besipriešinančių to krašto žmonių.

Todėl mūsų rezistencinėje literatūroje lietuvių nacionaliniam išvadavimui 1944-1953 m. įvardinti vartojama žurnalistinė frazė „karas po karo“ yra klaidinanti, kaip neva suponuojanti „kitą karą“, nors šis karas buvo to paties II pasaulinio karo, sovietų pradėto prieš Baltijos valstybes 1940 m., tęsinys. Lietuvai II pasaulinis karas baigėsi 1993 m. išvedus iš Lietuvos sovietų okupacinę kariuomenę. Vadinasi, kai apie II pa-

Prof. Alfonsas Vaišvila

saulinio karo Europoje pabaigą ima mąstyti ne tik nugalėtojai, bet ir to karo pavergtos tautos, jo pabaigos data nustoja būti vienareikšmiška.

Čia paminėti faktai yra gerai žinomi historiografijoje, bet jų pakartojimas nėra perteklinis: juos reikia vėl ir vėl kartoti, permąstyti, kol tebėra mėginimų traktuoti 1945 metus kaip visoms Europos tautoms tą patį reiškiančią II pasaulinio karo pabaigą, kol norima matyti tik vieną šio karo agresorių, kol ginčijama Lietuvos teisė pasaulio įvykius, tarp jų ir II pasaulinio karo datą, vertinti ir per Lietuvos interesus, kol Lietuvoje yra istorikų, tebemažstančių apie Lietuvos reikalus per „kitų“ sukurtus ir prie „kitų“ intereso pritaikytus mąstymo standartus.

Prof. Alfonsas VAIŠVILA
2020 06 05

Nedzingės muziejus irgi atsivėrė

Sušvelninus karantiną, atsivėrė Lietuvoje muziejų durys, tad ir Nedzingės muziejus, įsikūręs buvusioje mokykloje (dabar – Nedzingės daugiaviečių skyrius), taip pat laukia lankytojų

Buvusios mokyklos antrame aukšte viena salė skirta Nedzingės krašto žymiesiems žmonėms. Čia galime pamatyti poeto iš Sapiegiškės kaimo Antano Kalanavičiaus asmeninius daiktus: rašomą-

jį stalą, prie kurio Antanas vėrė „žodelius žodelyčius“, jo mėgiamą odinį švarką ir kita. Salę puošia poeto vaikystės draugo dailininko Vytauto Baublio tapybos paveikslai, kurie papildė pažin-

tį apie Antano nelengvą gyvenimą, išryškina jo poezijos savitumą ir gilumą (kaip tik šiemet švenčiame poeto 75 gimimo metines). Šioje salėje plačiau sužinosite apie nedzingišką aktorius, režisierius,

Klaipėdos dramos teatro direktorių Balį Juškevičių, kurio šimto metų jubiliejų šiemet švenčiame. Taip pat eksponuojamas politinio kalinio, partizanų ryšininko, kunigo Zigmo Neciunsko slapyvardis „Elytė“ altorėlis, prie kurio jis meldėsi lageryje ir tremtyje. Galima paskaityti buvusios Gudakiemio kaimo bibliotekininės Marytės Skerniškytės surinktą medžiagą apie poetą Stasį Stacevičių, taip pat pavartyti jo nuotraukų albumą ir pamatyti keletą jo asmeninių daiktų. Čia eksponuojami ir Nedzingės vidurinės mokyklos nuotraukų albumai, įvairūs straipsniai, Nedzingės mokiūnių, sportininkų iškovotos taurės.

Kitoje salėje mokytojos Irenos Maciulevičienės iniciatyva surinkti eksponatai – tikras buitinis muziejus: audimo staklės, rateliai, karbijos, lovatiesės ir daug kitų senovinių daiktų, surinktų iš Nedzingės krašto žmonių.

Trečiojoje salėje – dailinin-

Poetui A. Kalanavičiui skirtos ekspozicijos dalis

ko Vytauto Baublio tapybos paveikslų paroda.

Kviečiame užsukti ir į kultūros namų salę pirmajame aukšte bei pasigrožėti perlo-

jiškio fotografo Juliaus Vaičekausko meninių nuotraukų paroda.

Vanda
MOCKEVIČIENĖ

Nedzingiškų senoviniai buitiniai rakandai